

ROZPRAWA GŁÓWNA W POLSKIM PROCESIE KARNYM

Adriana Orzechowska

Wolters Kluwer

ROZPRAWA GŁÓWNA W POLSKIM PROCESIE KARNYM

Adriana Orzechowska

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2025

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 10 kwietnia 2025 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Jerzy Skorupka

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Kruś

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-529-7

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział I	
Istota rozprawy głównej	19
1. Geneza rozprawy głównej	19
2. Usytuowanie rozprawy głównej jako sądowego forum orzekania.....	23
2.1. Rozprawa	30
2.2. Posiedzenie a rozprawa główna.....	36
2.3. Rozprawa główna a posiedzenie wyrokowe	43
Rozdział II	
Charakterystyka struktury i przebiegu rozprawy głównej	71
1. Zagadnienia wprowadzające.....	71
2. Posiedzenie wstępne.....	72
3. Struktura rozprawy głównej.....	79
4. Organizacja rozprawy głównej.....	83
5. Materialne kierownictwo rozprawą główną.....	87
Rozdział III	
Jawność zewnętrzna rozprawy głównej	99
Rozdział IV	
Rozprawa główna – pomiędzy kontradyktoryjnością a prawdą materialną.....	113

Rozdział V

Podmioty uprawnione lub zobowiązane do uczestnictwa

w rozprawie głównej	121
1. Oskarżony.....	122
2. Obrońca.....	134
3. Oskarżyciel publiczny	138
4. Oskarżyciel posiłkowy uboczny	143
5. Pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego ubocznego	144
6. Subsydiarny oskarżyciel posiłkowy	145
7. Pełnomocnik subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego.....	146
8. Oskarżyciel prywatny	147
9. Pełnomocnik oskarżyciela prywatnego	149
10. Pokrzywdzony	149
11. Pełnomocnik pokrzywdzonego.....	150
12. Przedstawiciel organizacji społecznej dopuszczonej do udziału w sprawie.....	151
13. Podmiot zobowiązany do zwrotu korzyści lub jej równowartości pozyskanej w związku z popełnieniem czynu zabronionego	152
14. Właściciel przedsiębiorstwa zagrożonego przepadkiem z art. 44a § 2 k.k.....	153
15. Prokurator jako uczestnik postępowania w sprawach z subsydiarnego i prywatnego oskarżenia.....	153
16. Przedstawiciel podmiotu zbiorowego	154
17. Obwiniony – art. 400 k.p.k.	155

Rozdział VI

Etapy rozprawy głównej	157
1. Rozpoczęcie rozprawy głównej	157
1.1. Rozstrzygnięcia sądu przed otwarciem przewodu sądowego.....	159
1.1.1. Odroczenie rozprawy	159
1.1.2. Zawieszenie postępowania	161
1.1.3. Wyłączenie jawności	163
1.1.4. Wniosek o wyłączenie sędziego (oskarżyciela, protokolanta)	165

1.1.5. Udział w rozprawie przedstawicieli środków masowego przekazu (rejestracja obrazu i dźwięku).....	170
1.1.6. Ograniczenie udziału oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu	171
1.1.7. Dopuszczenie do udziału w rozprawie przedstawiciela społecznego.....	173
1.1.8. Połączenie spraw do wspólnego prowadzenia....	174
2. Przewód sądowy	175
2.1. Zagadnienia ogólne.....	175
2.1.1. Granice oskarżenia.....	178
2.2. Schemat przewodu sądowego	184
2.3. Rozpoczęcie przewodu sądowego	186
2.4. Odpowiedź oskarżonego na akt oskarżenia.....	192
2.5. Postępowanie dowodowe podczas przewodu sądowego.....	195
2.5.1. Przeprowadzanie dowodów z osobowych źródeł dowodowych.....	199
2.5.2. Dowody z dokumentów	225
2.5.3. Dowody rzeczowe	228
2.6. Temporalne usytuowanie i dynamika postępowania dowodowego w aspekcie terminów prekluzyjnych	229
2.7. Zamknięcie przewodu sądowego	240
3. Głosy końcowe	242
3.1. Organizacja etapu.....	246
3.2. Treść przemówień	251
3.3. Znaczenie głosów końcowych	255
4. Wyrokowanie	258
4.1. Charakterystyka etapu	258
4.2. Odroczenie wydania wyroku	260
4.2.1. Problematyka wydawania decyzji procesowych w trakcie okresu odroczenia wydania wyroku ...	265
4.3. Narada i głosowanie.....	272
4.4. Wznowienie przewodu sądowego	279
4.5. Udzielenie dodatkowego głosu uczestnikom postępowania	283

4.6. Sporządzenie na piśmie i podpisanie wyroku.....	286
4.7. Ogłoszenie wyroku.....	287
4.8. Zakończenie rozprawy głównej.....	294

Rozdział VII

Rozprawa skrócona	295
1. Dobrowolne poddanie się karze na rozprawie (art. 387 k.p.k.)	296
2. Ograniczenie postępowania dowodowego (art. 388 k.p.k.)	309
3. Odstąpienie od bezpośredniego przeprowadzania dowodów w związku z ponownym rozpoznaniem sprawy (art. 442 § 2 k.p.k.)	312
4. Rozprawa wyodrębniona – wyrok częściowy (art. 404c k.p.k.)	315

Rozdział VIII

Rozprawa główna prowadzona w trybie zdalnym	325
1. Zagadnienia wstępne.....	325
2. Zdalne uczestnictwo prokuratora w rozprawie głównej	335
3. Rozprawa w trybie zdalnym wobec oskarżonego, oskarżyciela posiłkowego i oskarżyciela prywatnego	338
4. Stawiennictwo a udział w rozprawie prowadzonej zdalnie	353
5. Tryb zdalny rozprawy głównej w aspekcie podstawowych zasad procesowych oraz wymogów konwencyjnych.....	359

Bibliografia.....	375

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

EKPC	– Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r. poz. 383 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025 r. poz. 46 ze zm.)
k.p.k. z 1928 r.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego. (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.)
k.p.k. z 1969 r.	– ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2024 r. poz. 977 ze zm.)
MPPOiP	– Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku 19.12.1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
nowelizacja z 27.09.2013 r.	– ustawa z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247 ze zm.)
nowelizacja z 20.02.2015 r.	– ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396)
nowelizacja z 11.03.2016 r.	– ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.)

nowelizacja z 19.07.2019 r.	– ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694)
nowelizacja z 7.07.2022 r.	– ustawa z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600)
nowelizacja z 7.07.2023 r.	– ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1860)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 334 ze zm.)
reg. sąd.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 867 ze zm.)
u.o.p.z.	– ustawa z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2024 r. poz. 1822 ze zm.)

Inne

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny

Czasopisma

Annales UMCS	– Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
CPKiNP	– Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
HUDOC	– internetowy zbiór orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
KZS	– Krakowskie Zeszyty Sądowe
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
Pał.	– Palestra
PiP	– Państwo i Prawo
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
PwD	– Prawo w Działaniu. Sprawy karne
ZNUR	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego

WSTĘP

Rozprawa główna nie jest zdefiniowana w Kodeksie postępowania karnego z 1997 r.¹ Nazwa i korelujące z nią usytuowanie proceduralne rozprawy głównej identyfikują ją jako podstawową fazę postępowania jurysdykcyjnego, w ramach której sąd pierwszej instancji orzeka o przedmiocie procesu sformułowanym w skardze oskarżyciela.

Instytucja rozprawy głównej została wprowadzona przez Kodeks postępowania karnego z 1928 r.² Określenie wówczas przez ustawodawcę rozprawy „główną” wskazuje, że jego intencją było, aby forum to stanowiło centralny etap procesu karnego, umożliwiający realizację jego funkcji i gwarantujący osiągnięcie jego celu w postaci rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej oskarżonego. Założenie to było dostosowane do istniejącej w tamtym czasie rzeczywistości legislacyjnej.

Obecnie na skutek wielokrotnych modyfikacji procedury karnej na przestrzeni kilkudziesięciu lat nazwa „rozprawa główna” nie w pełni oddaje faktyczne znaczenie tej instytucji. Nie jest to już bowiem jedynie forum orzekania przez sąd o przedmiocie procesu. Co więcej, instytucja rozprawy głównej może już nawet nie mieć kluczowego charakteru w omawianym zakresie. Realizację zarezerwowanych bowiem niegdyś wyłącznie dla rozprawy funkcji postępowania ustawodawca coraz częściej przenosi na posiedzenia. Przejawia się to wprowadze-

---

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025 r. poz. 46 ze zm.).

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 313 ze zm.).

niem, a następnie rozszerzeniem katalogu przypadków umożliwiających wydanie na nich merytorycznego rozstrzygnięcia, w tym wyroku co do odpowiedzialności karnej oskarżonego (warunkowo umarzającego postępowanie – art. 341 § 1 k.p.k., na skutek wniosku prokuratora w trybie art. 335 § 1 i 2 k.p.k., zainicjowanego wnioskiem oskarżonego na podstawie art. 338a k.p.k. czy też wyroku nakazowego z art. 500 § 4 k.p.k.), z jednoczesnym zwiększaniem pożądanych do tego gwarancji procesowych, a znamienych dla rozprawy (np. jawność zewnętrzna posiedzeń, na których są wydawane wyroki – art. 95b § 2 i 3 k.p.k.³). Jednocześnie sprzężone z tym zjawiskiem ograniczanie przez ustawodawcę realizacji zasad procesowych postrzeganych często jako nieodzowne i charakterystyczne dla rozprawy głównej, w tym m.in. ustności, bezpośredniości, kontradyktoryjności, równości stron, istotnie wpływa na faktyczny kształt i tok tego forum orzekania (zob. art. 350a, art. 360 § 2, art. 378a, art. 387 § 5, art. 388, art. 389, art. 391, art. 392, art. 393, art. 393a, art. 394 § 2, art. 395, art. 396, art. 418 § 1a i 1b k.p.k.).

W świetle powyższego analiza unormowań dotyczących rozprawy głównej, regulujących jej przebieg, jak też oddających jej relację do posiedzeń sądu, wydaje się stanowić ważne zagadnienie, wymagające udzielenia odpowiedzi na pytanie o przystawanie tej instytucji do obecnej, zgoła odmiennej sytuacji prawnej. Mnogość kolejnych, najczęściej fragmentarycznych nowelizacji procedury karnej nakazuje rozważenie, czy obowiązujący aktualnie model rozprawy głównej jest spójny systemowo, a przez to adekwatny do istotnie zmodyfikowanego jej otoczenia procesowego⁴.

Sprecyzowanie modelu procesowego rozprawy głównej (faktycznego i ewentualnie pożądanego) wymaga przede wszystkim omówienia kluczowych zagadnień regulujących tę fazę postępowania w sposób akcentujący jej indywidualny charakter i uzasadniający wyodrębnia-

---

³ W brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 32 ustawy z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1247), zmieniającej Kodeks postępowania karnego od 1.07.2015 r.

⁴ Por. D. Świecki, *Rola i znaczenie rozprawy głównej w procesie karnym (rozważania o forach orzekania)*, PiP 2018/10, s. 5.

nie jej spośród innych forów orzekania⁵. To z kolei czyni koniecznym oznaczenie jej istoty, budowy, cech charakterystycznych składających się na nią elementów oraz analizy powiązanych ze sobą podstawowych przepisów i norm prawnych wyznaczających jej funkcje, cel i wymaganą odrębność. Celowe jest także rozważenie możliwych alternatywnych rozwiązań modyfikujących kształt rozprawy głównej. Te ostatnie należy zestawzić z przewidzianą przez ustawodawcę tradycyjną rolą tego forum orzekania jako przewidzianego do rozstrzygnięcia o odpowiedzialności karnej oskarżonego, w sposób gwarantujący realizację podstawowych wartości wyrażanych w najistotniejszych zasadach procesu karnego i wymaganych współcześnie standardach prawnych. Ewentualne proponowane rozwiązania powinny jednocześnie uwzględniać zmianę rzeczywistości prawnej i pozaprawnej, jaka nastąpiła w związku z postępowaniem cywilizacyjnym, wymagającym zwiększenia efektywności i ekonomiki instytucji procesowych. Przede wszystkim należy mieć na uwadze pojawienie się licznych unormowań „usprawniających” przebieg rozprawy głównej bądź kreujących instrumenty mogące podważać dotychczasowe uzasadnienie tejże instytucji w aktualnym kształcie.

Jak już wspomniano, rozprawa opatrzona określeniem „główna” została wprowadzona do polskiego procesu karnego w okresie przedwojennym jako instytucja warunkująca możliwość wydania przez sąd pierwszej instancji wyroku rozstrzygającego o odpowiedzialności karnej oskarżonego. Podstawowym kryterium odróżniającym rozprawę główną od pozostałych posiedzeń było to, że rozprawa była jawna dla stron i publiczności. Urzeczywistniając zasady jawności, ustności i bezpośredniości, prowadząc do ustalenia przez sąd, na podstawie swobodnej oceny dowodów, prawdy materialnej odnośnie do winy i okoliczności uzasadniających bądź nie, w założeniu miała osiągnąć cel procesu karnego, jakim było pociągnięcie oskarżonego do odpowiedzialności

---

⁵ Por. S. Waltoś, *Model postępowania przygotowawczego na tle prawnoporównawczym*, Warszawa 1968, s. 9–10.

karnej⁶. Niemniej nawet wówczas rozprawa główna postrzegana była jako rodzaj posiedzenia, choć o wyjątkowym, bo jawnym charakterze⁷.

Według Kodeksu postępowania karnego z 1969 r.⁸ rozprawa główna była również najważniejszym i pierwotnie co do zasady jedynym stadium procesu, w ramach którego ustne i bezpośrednie postępowanie przed sądem prowadziło do rozstrzygnięcia o jego przedmiocie przez uzyskanie wyroku co do odpowiedzialności karnej oskarżonego. Także i w tym przypadku doniosły status rozprawy głównej przypisywano temu, że tylko to forum orzekania miało stanowić rękojmię realizacji najistotniejszych zasad procesowych, w tym w szczególności: kontryktoryjności, równości stron, domniemania niewinności, bezpośredniości, jawności i ustności⁹.

Kodeks postępowania karnego z 1997 r. w dalszym ciągu podkreśla szczególny charakter rozprawy przed sądem pierwszej instancji w sprawach dotyczących przestępstw, pozostając przy określeniu jej jako „głównej”¹⁰. Tymczasem znaczenie tej instytucji ulega systematycznemu obniżeniu. Coraz częściej mamy bowiem do czynienia z rozstrzyganiem odpowiedzialności karnej oskarżonego na posiedzeniu, gdzie realizacja zasad procesowych utożsamianych poprzednio z rozprawą główną jest znacznie ograniczona lub nawet wyłączona. Przede wszystkim należy tu zwrócić uwagę na rozwój tzw. porozumień procesowych, skutkujących szybszym uzyskaniem wyroku skazującego wydanego w zredukowanym trybie opierającym się na akceptacji przez strony możliwego uszczerbku dla niektórych ich gwarancji procesowych.

---

⁶ A. Mogilnicki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, reprint wydania z 1933 r., Warszawa 2019, s. 30, 600–601.

⁷ Zob. D. Świecki, *Przeprowadzanie dowodów na rozprawie głównej. Wybrane zagadnienia* [w:] *Proces karny w dobie przemian. Przebieg postępowania*, red. S. Steinborn, K. Woźniewski, Gdańsk 2018, s. 279.

⁸ Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13, poz. 96 ze zm.).

⁹ S. Kalinowski, *Polski proces karny*, Warszawa 1971, s. 437–438.

¹⁰ D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 6, gdzie autor akcentuje przeprowadzanie rozprawy przed sądem pierwszej instancji bez oznaczenia jej określeniem „główna” m.in. w sprawach o wydanie wyroku łącznego – art. 573 k.p.k. czy o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie – art. 554 § 2 k.p.k.

Niezależnie od powyższego dążenie do dostosowania normatywnej rzeczywistości do współczesnych wymagań powoduje konieczność uproszczenia i przyśpieszenia postępowania karnego, w tym także w fazie sądowej kończącej się wydaniem orzeczenia co do odpowiedzialności karnej oskarżonego. To z kolei powoduje, że wymogi co do zakresu realizacji poszczególnych zasad procesowych w ramach rozprawy głównej również ulegają niepomíernemu obniżeniu. W szczególności sprzężone z tą tendencją jest dążenie do rozszerzania katalogu dopuszczalnych odstępstw od zasady bezpośredniości czy ustności w przeprowadzaniu dowodów. Zjawisko to jest coraz bardziej dostrzegalne we współczesnych ustawodawstwach. Kolejne nowelizacje polskiej procedury karnej także oddają ten trend. Skłania to do rozważenia możliwości lub celowości ograniczenia przewodu sądowego bądź też w ogóle rezygnacji z przeprowadzenia rozprawy głównej w toku postępowania karnego¹¹. To z kolei wymaga odwołania się do problematyki dotyczącej wzajemnej relacji postępowania przygotowawczego do sądowego. Niezaprzeczalny wpływ pierwszego z postępowań, uznawanego za „podstadium postępowania jurysdykcyjnego”¹², na model rozprawy głównej powoduje, że modyfikacja tej instytucji (wyrażająca się spadkiem jej znaczenia) czyniłaby niezbędną aktualizację oceny co do adekwatności roli postępowania przygotowawczego w stosunku do inaczej ukształtowanego postępowania „właściwego” przed sądem.

Niniejsze opracowanie jest próbą ustalenia niezbędności, przydatności i efektywności funkcjonujących w polskim procesie karnym uregulowań kreujących model rozprawy głównej w odniesieniu do współcześnie stawianych jej celów. Zawiera także rozważania co do potrzeby utrzymania tradycyjnego podziału forów orzekania w aspekcie ich różnic i wyodrębnienia spośród nich rozprawy głównej, jej kształtu i rodzaju rozstrzyganych na niej spraw. Wskazuje również, czy tradycyjny podział

---

¹¹ Por. C. Kulesza, *Deprecjacja rozprawy głównej w procesie karnym z perspektywy obrońcy (uwagi na tle prawnoporównawczym)*, s. 18, https://www.researchgate.net/publication/313639367_Deprecjacja_rozprawy_glownej_w_procesie_karnym_z_perspektywy_obroncy_-_uwagi_na_tle_prawnoporownawczym (dostęp: 12.03.2025 r.).

¹² J. Zagrodnik, *Model interakcji postępowania przygotowawczego oraz postępowania głównego w procesie karnym*, Warszawa 2013, s. 1; por. S. Waltoś, *Model postępowania...*, s. 15.

rozprawy głównej na cztery etapy jest nadal konieczny, czy też w niektórych sytuacjach można z wybranych jej faz lub też ich komponentów zrezygnować (np. w przypadku trybu konsensualnego bądź kiedy rozprawa odbywa się pod nieobecność stron i publiczności). Ustalenie tych kwestii powinno pozwolić na uzyskanie odpowiedzi co do niezbędności utrzymania historycznego podziału forów orzekania na rozprawę główną i posiedzenia, a jeśli tak, to w zakresie jakich spraw i kryteriów ich wyodrębniania (np. tryb konsensualny, konieczność przeprowadzania dowodów, istnienie sporu, obecność stron i publiczności).

W dalszej kolejności opracowanie obejmuje problematykę związaną z czteroetapowym przebiegiem rozprawy głównej, jaki przewiduje Kodeks postępowania karnego: jej rozpoczęciem, przewodem sądowym, głosami końcowymi i wyrokowaniem. Szczęólnego uwzględnienia wymagały elementy decydujące o modelu tego forum, postrzegane przez pryzmat kolejnych nowelizacji obowiązującego Kodeksu postępowania karnego. Przede wszystkim dotyczyło to najdonioślejszych zmian z 2015 r. i 2016 r.¹³, modyfikujących przewód sądowy, jeśli chodzi o uprawnienia sądu i stron w zakresie przeprowadzanego postępowania dowodowego, przekształcających przez ustawodawcę model rozprawy głównej w kierunku zwiększonej kontradiktoryjności i następnie rezygnacji z tych zmian. Tematyka ta okazała się pomocna w sprecyzowaniu przesłanek dezaktualizujących potrzebę lub możliwość stosowania kontradiktoryjności w postępowaniu przed sądem (choćby z uwagi na brak sporu bądź warunków umożliwiających jego toczenie, np. tryb konsensualny czy nieobecność strony). Problematyka ta pozwoliła na wykazanie zasadności lub nie podziału rozprawy głównej na tradycyjnie wyodrębnione przez ustawodawcę jej cztery fazy. Zagadnienia te pozwoliły na ustalenie celowości funkcjonowania na rozprawie głównej kontradiktoryjności i jej znaczenia w osiągnięciu celów procesu karnego.

Praca zawiera również analizę nowej regulacji kodeksowej, tj. rozprawy głównej prowadzonej w trybie zdalnym, o której mowa w art. 374

---

¹³ W szczególności wspomniana nowelizacja z 27.09.2013 r. oraz ustawa z 11.03.2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 437 ze zm.).

§ 3–9 k.p.k., w brzmieniu obowiązującym od 24.06.2020 r.¹⁴ Instytucja ta została omówiona w szczególności w aspekcie różnic z tym samym forum orzekania prowadzonym w sposób tradycyjny. Prowadzenie rozprawy głównej w tym samym czasie jednocześnie w różnych miejscach nakazywało w szczególności rozważenie, czy rzutuje to na realizację znamiennych dla tego forum orzekania zasad procesowych, jak też wymogów konstytucyjnych i konwencyjnych, a jeśli tak, to w jakim zakresie.

Zawarta w pracy tematyka skonkretyzowana została również w formie wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*.

---

¹⁴ W brzmieniu nadanym ustawą z 19.06.2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz.U. z 2022 r. poz. 2141 ze zm.).

Rozdział I

ISTOTA ROZPRAWY GŁÓWNEJ

1. Geneza rozprawy głównej

Rozprawa główna to pojęcie prawne spotykane w przepisach Kodeksu postępowania karnego, które nie zostało zdefiniowane przez ustawodawcę. W doktrynie tradycyjnie rozprawę główną uznawano za forum, na którym sąd pierwszej instancji w konkretnym składzie, miejscu i czasie rozstrzygał sprawę¹. Przyjęto jednocześnie, że jest to faza procesu polegająca na ustnym i co do zasady bezpośrednim postępowaniu przed sądem, prowadzącym do wydania orzeczenia rozstrzygającego co do winy oskarżonego, kwalifikacji prawnej popełnionego przez niego czynu, kary czy innych konsekwencji bądź ustalenia, że jest on niewinny².

Rozpatrzenie sprawy dotyczącej odpowiedzialności karnej oskarżonego na rozprawie głównej odbywa się według uregulowanego proceduralnie trybu, mającego stanowić wyraz realizacji najistotniejszych zasad procesowych, wyodrębniającego jej kolejne fazy i przewidującego udział poszczególnych uczestników o oznaczonych funkcjach procesowych³.

---

¹ E. Kruk, *Model rozprawy głównej „de lege lata” i „de lege ferenda” w świetle zasad procesowych*, Annales UMCS 1996, t. 43, s. 2, odwołująca się m.in. do M. Korcyl-Wolskiej, *Sekwencja etapów rozprawy głównej w polskim procesie karnym*, „Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych” 1974/5.

² S. Kalinowski, *Polski proces...*, s. 437.

³ Zob. D. Świecki, *Przeprowadzanie dowodów...*, s. 281.

Genezy tej instytucji należy poszukiwać w starożytnym procesie rzymskim. Chodzi o rozpoznawanie spraw karnych na jawnych i publicznych rozprawach przed stałymi trybunałami karnymi zwanymi *quaestiones perpetuae* (pierwszy tego rodzaju trybunał został powołany na podstawie *lex Calpurnia* z 149 r. p.n.e.). Postępowanie było wówczas inicjowane przez skargę uprawnionego oskarżyciela (*accusator*), zaś oskarżonemu przysługiwało prawo do obrony zarówno formalnej, jak i materialnej (był uprawniony do korzystania z obrońcy i powoływania swoich dowodów). Tym samym już ówczesny proces karny charakteryzowały obowiązujące współcześnie zasady: skargowości, jawności, ustności, bezpośredniości, swobodnej oceny dowodów, przy zachowaniu tzw. równości broni – obowiązku wysłuchania obu stron⁴.

Wymóg rozpoznawania przez sąd pierwszej instancji sprawy dotyczącej odpowiedzialności karnej osoby oskarżonej o przestępstwo na specjalnym forum, o doniosłym znaczeniu, według ustalonego ceremoniału – w wielu elementach uroczystego – tj. na rozprawie głównej, jest także zakorzeniony w polskiej tradycji historycznej⁵. W przepisach przedwojennych regulujących polski proces karny to właśnie rozprawę – aby podkreślić jej doniosłość – opatrzoną określeniem „główna” uważano za najistotniejszy, kluczowy etap postępowania, bez przeprowadzenia którego niemożliwe było wówczas w ogóle wydanie wyroku przez sąd pierwszej instancji⁶.

Tak wielka ranga rozprawy głównej, warunkującej rozstrzygnięcie kwestii winy i odpowiedzialności karnej oskarżonego wyrokiem sądu, wiązała się z osiągnięciami Wielkiej Rewolucji Francuskiej oraz dorobkiem filozofii oświecenia, skutkujących przeprowadzeniem pod koniec XVIII wieku reformy procesu karnego, wzorującej się na instytucjach anglosa-

---

⁴ J. Skorupka, *Jawność procesu karnego w toku jego historycznych zmian* [w:] *Jawność procesu karnego*, red. J. Skorupka, Warszawa 2012, s. 24–27; zob. także odnośnie do cech procesu w Atenach – J. Skorupka, *O prymacie prawa nad polityką w Atenach okresu klasycznego* [w:] *Autorytarny proces karny. Rzetelność procesu karnego w państwie nieparlamentarnym*, red. J. Skorupka, D. Czerwińska, Wrocław 2024, s. 24 i 231.

⁵ Tak też D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 7 i 15.

⁶ H. Paluszkievicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie merytoryczne poza rozprawą w polskim procesie karnym*, Warszawa 2008, s. 15.

skich. Przypomnieć bowiem należy, że rozprawa to przecież w założeniu najbardziej kontradiktoryjny element procesu karnego, ta zaś cecha jest najbardziej charakterystyczna dla systemu *common law*. Ukształtowany w ten sposób proces karny we Francji opierał się na uważanych za osiągnięcie nowożytnego procesu, a wyrażonych w ustawie Konstytuanty z września 1971 r. zasadach: jawności, ustności, bezpośredniości, wspomnianej kontradiktoryjności oraz swobodnej oceny dowodów. To właśnie te reguły jako wiodące przyjął francuski kodeks postępowania karnego z 1808 r. (*Code d'instruction criminelle*). Z kolei schemat procesu karnego, ukształtowany według takich właśnie zasad, został przejęty następnie w XIX wieku w państwach Europy kontynentalnej. Właściwy model procesu powszechnie utożsamiano wówczas z zasadami: ustności, jawności i kontradiktoryjności, przeciwnymi znamionom dla procesu inkwizycyjnego zasadom: pisemności i tajności, w którym podstawą wyroku był utrwalony na piśmie i niejawni materiał skompletowany przez sędziego śledczego⁷.

Polski proces karny był już wtedy także postrzegany jako nierozzerwalnie związany z zasadami jawności i ustności, „nawet wówczas, gdy gdzie indziej tajność i pisemność więcej zyskały miejsca”⁸. Co prawda dowody w formie pisemnej były dozwolone, a nawet niezbędne w niektórych częściach procesu, to jednak warunkiem było zachowanie jako podstawowej zasady ustności. W konsekwencji dowody podlegały wysłuchaniu (zeznania świadków, wyjaśnienia oskarżonego, opinie biegłych), a utrwalone na piśmie wprowadzane były do procesu poprzez ich odczytanie. To właśnie za sprawą jako wiodącej zasady ustności rozprawa miała otrzymać nazwę głównej, czyli „właściwej, w przeciwstawieniu do rozprawy końcowej procesu inkwizycyjnego, w którym panowała zasada piśmienności”⁹.

---

⁷ D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 7.

⁸ S. Kutrzeba, *Dawne polskie prawo sądowe w zarysie*, Lwów–Warszawa–Kraków 1927, s. 66.

⁹ Tak S. Glaser, *Polski proces karny w zarysie wraz z prawem o ustroju sądów powszechnych*, Kraków 1934, s. 177–179; zob. także A. Gerecka-Zołyńska, *Zasada ustności i zasada pisemności* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, red. P. Hofmański, t. 3, cz. 1, *Zasady procesu karnego*, red. P. Wiliński, Warszawa 2014, s. 845.

W takim właśnie duchu nowożytnego procesu został ukształtowany Kodeks postępowania karnego z 1928 r. Ustawa ta w założeniu miała zapewniać brak możliwości skazania przez sąd osoby niewinnej, a rękojmą takiego właśnie pożądanego wyniku procesu miało być przeprowadzenie rozprawy głównej. Na tej zaś postępowanie prowadzone na podstawie zasady ustności i kontrydiktoryjności miało dostarczyć dowodów ocenianych przez sąd według swojego przekonania, w celu ustalenia przez ten organ prawdy materialnej¹⁰. Charakterystyczną cechą rozprawy głównej, mającą warunkować jej rzetelność, była zagwarantowana konstytucyjnie¹¹ jej jawność (oznaczająca, że procedowanie na niej „przy drzwiach zamkniętych” mogło się toczyć jedynie w drodze wyjątku). Zasada wspomnianej „prawdy materialnej”, choć nie była zwerbalizowana wprost w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r., to jej obowiązywanie wywodziło z treści art. 9 i 10. W myśl pierwszego z wymienionych przepisów wszystkie władze powołane do udziału w dochodzeniu i ściganiu przestępstw powinny były uwzględniać okoliczności przemawiające zarówno na korzyść oskarżonego, jak i przeciw niemu. Z kolei zgodnie z drugim z nich sędziowie byli obowiązani orzekać na mocy swojego przekonania opartego na swobodnej ocenie dowodów¹².

Ukształtowana w ten sposób rozprawa główna, ujmowana jako moment postępowania o zasadniczym znaczeniu w ramach postępowania karnego, ma za zadanie spełnienie funkcji przynależnych postępowaniu głównemu. W literaturze wskazuje się, że podstawową z nich jest zasada jurysdykcyjna, sprowadzająca się do wydania wyroku odnośnie do winy

---

¹⁰ J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1987, s. 519.

¹¹ Zob. art. 82 ustawy z 17.03.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 267 ze zm.) stanowił, że rozprawy przed sądem orzekającym, zarówno w sprawach cywilnych, jak i karnych, są jawne, o ile ustawy w tym względzie nie przewidują wyjątku; zob. także A. Ajnenkiel, *Polskie konstytucje*, Warszawa 1982, s. 259–260.

¹² Por. L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu Postępowania Karnego Rozp. Prez. R.P. z 19 marca 1928 Dz.U. R.P. Nr. 33, poz. 313 i do przepisów wprowadzających tenże kodeks Rozp. Prez. R.P. z 19 marca 1928 Dz.U. R.P. Nr. 33, poz. 314*, Kraków 1929, s. 7: „Celem art. 9 jest uniknięcie jednostronności władz czynnych w postępowaniu karnym i wyświechtanie prawdy materialnej”, czy A. Mogilnicki, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 29: „Za dowód może być uznana każda okoliczność, mogąca przekonać sąd o prawdziwości danego faktu”.

i odpowiedzialności karnej oskarżonego. Uboczne to: wychowawcza, satysfakcyjna i profilaktyczna. Rola wychowawcza rozprawy głównej odwołuje się w szczególności do korelacji wydanego w jej wyniku orzeczenia ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, rzetelnego prowadzenia postępowania przez sąd opartego na zasadach kultury prawnej i lojalnym traktowaniu uczestników przy poszanowaniu ich godności oraz w szczególności zagwarantowaniu prawa do obrony oskarżonego. Wymaga nie tylko aktywnej roli w procesie oskarżyciela, lecz także jego obiektywizmu. Funkcja satysfakcyjna odwołuje się do przekonania społeczeństwa o właściwej reakcji wymiaru sprawiedliwości na popełnione przestępstwo, to zaś warunkuje sprawny publiczny proces, zakończony zrozumiałym, uznanym za trafny wyrokiem. Funkcja profilaktyczna ma na celu zapobieżenie podobnym przestępstwom¹³.

2. Usytuowanie rozprawy głównej jako sądowego forum orzekania

Obecnie obowiązujący Kodeks postępowania karnego z 1997 r. nazwę „rozprawa główna”, tak jak jego poprzednicy, nadal odnosi do orzekania o przedmiocie procesu wyłącznie przez sąd pierwszej instancji. Posługuje się nią w dziale VIII „Postępowanie przed sądem pierwszej instancji”, umieszczając ją w tytule rozdziałów od 41 do 44: „Przygotowanie do rozprawy głównej”, „Jawność rozprawy głównej”, „Przepisy ogólne o rozprawie głównej”, „Rozpoczęcie rozprawy głównej”. Przepisy zawarte w omawianym dziale operują niekiedy tym samym terminem „rozprawa główna” (m.in. art. 349 § 1, 4, 11, art. 353 § 1, art. 366 § 2, art. 373, art. 381, art. 386 § 1 i 3, art. 387 § 1, art. 392, art. 401 § 1, art. 405 § 3, art. 410) lub znacznie częściej tylko słowem „rozprawa” (m.in. art. 348, art. 349 § 8, art. 350 § 3, art. 350a, art. 352, art. 353 § 2–5, art. 354 pkt 2, art. 355–365, art. 366 § 1, art. 374–378a, art. 382, art. 389, art. 391, art. 393 § 1, 3 i 4, art. 394 § 2, art. 396a § 1, art. 398, art. 399, art. 401 § 2, art. 402–404, art. 405 § 2 i 4, art. 411 § 2 k.p.k.). Jednak ich wykładnia systemowa przesądza o tym, że w każdym przypadku użycia w nich przez ustawodawcę jedynie wyrazu „rozprawa”,

¹³ S. Waltoś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009, s. 511–512.

chodzi o rozprawę główną, stanowiącą forum rozstrzygnięcia przedmiotu procesu przez sąd pierwszej instancji¹⁴. Podobnie jest w przypadku przepisów rozdziału 52 (dział X „Postępowania szczególne”), dotyczących postępowania w sprawach z oskarżenia prywatnego, które są rozpoznawane przez sąd pierwszej instancji na rozprawie głównej, wymienionej w art. 489 § 1, art. 491 § 2, art. 495 § 1, art. 496 § 2 i 3, art. 497 § 1 k.p.k., a określonej skrótowo „rozprawą” w art. 499 k.p.k. Także w postępowaniu przyspieszonym, zgodnie z art. 517g § 1 k.p.k., sąd rozpoznaje sprawę na rozprawie głównej, nazwanej w art. 517ea § 2 k.p.k. rozprawą. Ubocznie można wspomnieć, że w wyniku złożenia sprzeciwu od wyroku nakazowego sprawa podlega również skierowaniu na rozprawę główną, wymienioną w art. 506 § 5 k.p.k.

Z inną sytuacją mamy do czynienia w przypadku przepisów normujących pozostałe rodzaje postępowań, w których ustawodawca także operuje pojęciem „rozprawa”.

W postępowaniu odwoławczym, zgodnie z art. 449 § 1 k.p.k., sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę na rozprawie, którą w art. 29 § 1 k.p.k. ustawodawca nazywa „apelacyjną” (to samo określenie występuje w art. 517h § 5 k.p.k.), a na posiedzeniu jedynie w oznaczonych ustawą przypadkach.

Jeżeli więc przepisy rozdziału 49 k.p.k. (art. 449 § 1, art. 450, art. 451, art. 453 § 1a) dotyczące postępowania odwoławczego posługują się pojęciem „rozprawa”, chodzi o rozprawę apelacyjną. Podobnie z uwagi na treść tego samego art. 29 § 1 k.p.k., odnoszącego się również do „rozprawy kasacyjnej”, to tej rozprawy dotyczą przepisy działu XI rozdziału 55 k.p.k., posługujące się pojęciem „rozprawa” (art. 535 k.p.k.).

W przepisach regulujących postępowanie po uprawomocnieniu się wyroku (dział XII) nazwa „rozprawa” określająca forum orzekania używana jest w postępowaniu o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (art. 554 § 2 i 3 k.p.k.) oraz w postępowaniu w przedmiocie wydania wyroku łącznego (art. 573 § 1 k.p.k.). Regulując tryb wskazanych postępowań,

---

¹⁴ D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 5.

ustawodawca nie przewiduje już rozpoznania sprawy na „rozprawie głównej”, lecz na „rozprawie”, co wskazuje, że różnicuje on forum orzekania przez sąd pierwszej instancji w zależności od przedmiotu podlegającego rozstrzygnięciu.

Jak wynika z powyższego, rozprawę główną ustawodawca przewidział w Kodeksie postępowania karnego z 1997 r. jako forum orzekania przez sąd pierwszej instancji wyłącznie w odniesieniu do podstawowego przedmiotu procesu, będącego skutkiem zarzuconego przez oskarżyciela konkretnej osobie czynu, mającego stanowić przestępstwo i związanej z tym jego ewentualnej odpowiedzialności karnej. Zachował przy tym wprowadzone w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r., a przejęte przez Kodeks postępowania karnego z 1969 r., systematykę i terminologię użytą w tytułach rozdziałów normujących postępowanie przed sądem pierwszej instancji, jak też niekonsekwencję w zakresie posługiwania się w poszczególnych przepisach nazwami „rozprawa główna” i „rozprawa”.

Kodeks karny skarbowy¹⁵ także stanowi o rozpoznaniu sprawy dotyczącej aktu oskarżenia o przestępstwo skarbowe (wykroczenie skarbowe) przez sąd pierwszej instancji na „rozprawie głównej” (por. art. 157 § 1, art. 159), natomiast przez sąd drugiej instancji na „rozprawie odwoławczej” (art. 165).

Z odmienną sytuacją mamy do czynienia w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia¹⁶, który przewiduje rozpoznanie przez sąd głównego przedmiotu procesu na „rozprawie”, nie dookreślając tego pojęcia w żadnym z przepisów (art. 6 § 3, art. 13 § 1, art. 14 § 4, art. 18a, art. 21 § 3, art. 29 § 1, art. 36 § 1, art. 37 § 1–3, 5, 7–11, art. 37a, art. 37b § 1–3, art. 39 § 3, art. 41 § 5, art. 58 § 1–3, art. 59 § 2, art. 60 § 1 i 3, art. 64, art. 65 § 1–3, art. 67 § 1–3 i 5, art. 69, art. 70 § 1–4, art. 71 § 1–4, art. 72 § 2, art. 73, art. 74 § 2, art. 75 § 2 i 4, art. 75a, art. 76 § 1 i 2, art. 78, art. 79 § 1–3, art. 80, art. 81, art. 82 § 6, art. 92 § 1, art. 92a, art. 106 § 1 i 2, art. 106a, art. 107 § 2a, art. 108, art. 115 § 3). W ten sposób ustawodawca

¹⁵ Ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2024 r. poz. 628 ze zm.).

¹⁶ Ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2024 r. poz. 977 ze zm.).

przesądza, że termin „rozprawa główna” zarezerwowany jest wyłącznie dla orzekania przez sąd pierwszej instancji w sprawach o przestępstwa. W konsekwencji zamierzonym elementem postępowania sądowego będącego jedynym formalnym stadium tego procesu (z uwagi na brak postępowania przygotowawczego) jest rozprawa¹⁷.

Pomimo że ustawodawca w obecnie obowiązującym Kodeksie postępowania karnego z 1997 r., jak już wyjaśniono, nadal podkreśla szczególny charakter rozprawy głównej, akcentując to nie tylko przez nazwę tego elementu postępowania, lecz także przez możliwość orzekania przez sąd pierwszej instancji na tym forum jedynie odnośnie do zasadniczego przedmiotu procesu, i to tylko w sprawach dotyczących przestępstw, wyraźne obniżenie rangi tej instytucji w ramach postępowania karnego jest widoczne¹⁸. Podobny trend jest obecnie wyraźnie dostrzegalny w większości współczesnych ustawodawstw państw europejskich, a przejawia się bądź przez skłonność do mnożenia wyjątków od zasady bezpośredniości postępowania dowodowego, eliminację czy ograniczenie przewodu sądowego, bądź też całkowitą rezygnację z przeprowadzenia rozprawy głównej w toku postępowania karnego¹⁹. Rozstrzygnięcie o kluczowym przedmiocie procesu – odpowiedzialności karnej oskarżonego coraz częściej następuje bowiem na posiedzeniu, które ze względów ekonomii procesowej posiada formułę ograniczającą zasady o charakterze prawno-dowodowym, charakterystyczne dla rozprawy głównej²⁰. Powszechnie wiadome jest, że celem współczesnych ustawodawstw, w tym polskiego, jest bowiem dążenie, przynajmniej w założeniu, do uproszczenia i przyśpieszenia postępowania karnego, przez sprzężenie kolejnych jego faz, a w szczególności zdynamizowanie tej teoretycznie kluczowej, sądowej części procesu, a kończącej się wydaniem orzeczenia rozstrzygającego jego główny przedmiot. Omawianej tendencji niewątpliwie sprzyja powszechny rozwój tzw. porozumień

¹⁷ D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 15.

¹⁸ Tak też m.in. C. Kulesza, *Deprecjacja rozprawy...*, s. 1 i n.; H. Paluszkiwicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie...*, s. 79; D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 7.

¹⁹ Zob. C. Kulesza, *Deprecjacja rozprawy...*, s. 1.

²⁰ Podobnie R. Kmiecik, *Posiedzenie sądu w procesie karnym. Prawnodowodowa problematyka orzekania poza rozprawą*, Lublin 1993, s. 11.

procesowych²¹, wykształconych w systemie anglosaskim, a przejętych następnie przez europejskie systemy wymiaru sprawiedliwości. Szybsze uzyskanie wyroku skazującego możliwe jest poprzez uproszczenie trybu jego wydania, kosztem niektórych gwarancji uczestników postępowania karnego, to zaś warunkowane jest najczęściej zgodą stron realizujących swój interes procesowy. W przypadku oskarżonego owa korzyść zazwyczaj wiąże się z łagodniejszym wymiarem kary lub pożądanym przez niego jej kształtem lub rodzajem. Zysk ten jest oczywiście obarczony założeniem, że dysponuje on wiedzą pozwalającą na miarodajną ocenę swojego położenia procesowego, jak też ma możliwość uzyskania we właściwym czasie profesjonalnej pomocy prawnej²². Głównymi profitami oskarżyciela najczęściej będą z kolei przyznanie się oskarżonego do zarzutu lub niekwestionowanie ustaleń faktycznych, na których ten jest skonstruowany. To ostatnie – wydaje się, że słusznie – poczytuje się za mogące naruszać zasadę prawdy materialnej. Ryzyko poczynienia nieprawdziwych ustaleń wzrasta bowiem niepomniernie, gdy są one uzależnione w znacznej części od „porozumienia”, a nie od wyników postępowania dowodowego prowadzonego bezpośrednio przed sądem²³. W nauce przedmiotu dopuszcza się co prawda możliwość uznania za dopuszczalny wynik procesu oparty na wypracowanym przez strony porozumieniu procesowym, nawet jeśli nie odzwierciedlałoby ono prawdy materialnej, ale tylko wówczas, gdy na etapie negocjacji zagwarantowana byłaby faktyczna równość stron²⁴. Tymczasem znaczne uprzywilejowa-

---

²¹ Zob. jednak S. Steinborn, *Porozumienia „po przejściach” – konsensualizm procesowy w świetle zmian z lat 2013–2016* [w:] *Proces karny w dobie przemian. Przebieg postępowania*, red. S. Steinborn, K. Woźniewski, Gdańsk 2018, s. 29, który zwraca uwagę na ograniczenie stosowania instytucji porozumień procesowych przez nowelizację z 11.03.2016 r.

²² S. Steinborn, *Porozumienia „po przejściach”*..., s. 43.

²³ H. Paluszkiwicz, *W sprawie jednolitego modelu procedowania na posiedzeniach sądów karnych pierwszej instancji*, CPKiNP 2006/2, s. 212–213, przestrzega przed możliwością pomniejszenia roli zasady prawdy materialnej poprzez zdynamizowanie i uproszczenie procesu karnego, w którym brak bezwzględnego nakazu poczynienia przez sąd prawdziwych ustaleń. Odwołuje się jednocześnie m.in. do A. Gaberle, *Systemy reakcji na przestępczość jako odpowiedzi na „wyzwania współczesności”* [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, Warszawa 2000, s. 40; por. także P. Kardas, *Konsensualne sposoby rozstrzygnięcia w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z 10 stycznia 2003 r.*, PiP 2004/1, s. 33–34; S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 43.

²⁴ Por. S. Steinborn, *Porozumienia w polskim...*, s. 41–46.

nie oskarżyciela publicznego będącego reprezentantem państwowego aparatu przymusu, powszechnie akcentowane w doktrynie²⁵, wymusza konieczność zapewnienia sądowi możliwości weryfikacji realności porozumienia, w tym jego rzetelności w odniesieniu do ustaleń faktycznych²⁶.

Sprzyjające ekonomicie procesowej formalne porozumienia procesowe zastępują klasyczną drogę wiodącą do uzyskania wyroku przez przeprowadzenie rozprawy głównej, z ciążącą na sędzie powinnnością bezsprzecznego ustalenia, czy oskarżony jest winny zarzuczonego mu czynu, spotykały się często także z innymi zarzutami braku przejrzystości nie tylko w zakresie procedury, lecz także co do okoliczności mających wpływ na wymiar kary, często jej niewspółmierności do wagi czynu oraz (wobec nieprzeprowadzania rozprawy) naruszenia zasad: legalizmu, publiczności, bezpośredniości, domniemania niewinności lub prawa oskarżonego do obrony²⁷.

Niezależnie od powyższego wspomniana tendencja do zastępowania rozprawy głównej porozumieniami procesowymi lub także w innych przypadkach mniej sformalizowanymi posiedzeniami jest powszechna w europejskich ustawodawstwach kreujących procedurę karną²⁸. Jednocześnie w zakresie unormowań dotyczących rozprawy głównej towarzyszy jej trend zwielokrotniania wyjątków od rządzącej nią w teorii zasady bezpośredniości w przeprowadzaniu dowodów w toku przewodu sądowego. To z kolei, co oczywiste, musi się wiązać ze zwiększeniem rangi i roli postępowania przygotowawczego, które jest wówczas po-

---

²⁵ E. Kruk, *Korzenie i koncepcja konsensualizmu w postępowaniu karnym*, Annales UMCS 2001, t. 48, s. 92–93.

²⁶ Kwestię tę powinny uwzględniać instytucje umożliwiające wydanie wyroku na posiedzeniach, regulujące porozumienia procesowe, na których oparte są tryby konsensualne (art. 335 § 1 i 2, art. 338a k.p.k.), jak też bazujące na swoistym porozumieniu procesowym rozwiązania umożliwiające warunkowe umorzenie postępowania karnego (art. 341 k.p.k.) czy też wydanie wyroku nakazowego (art. 500 k.p.k.).

²⁷ P. Kardas, *Konsensualne sposoby...*, s. 49–52; S. Steinborn, *Porozumienia „po przejściach”...*, s. 41–45.

²⁸ Por. M. Zbrojewska, *Sposoby konsensualnego rozstrzygania spraw karnych w wybranych krajach Europy*, Pal. 2002/3–4, s. 193.

strzegane jako donioślejszy lub najważniejszy etap procesu karnego²⁹. Niemniej należy uznać, że zminimalizowanie lub wyłączenie bezpośredniego postępowania dowodowego przed sądem nie musi pozostawiać w opozycji do zasady prawdy materialnej³⁰.

W Polsce proces odchodzenia od rozprawy głównej jako drogi wymaganej do uzyskania rozstrzygnięcia przez sąd pierwszej instancji o podstawowym przedmiocie procesu na rzecz posiedzeń zapoczątkował Kodeks postępowania karnego z 1969 r. Kierunek ten kontynuował i zdynamizował Kodeks postępowania karnego z 1997 r. i jego kolejne nowelizacje. Omawiany nurt doprowadził do sytuacji, w której od uznania w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r. rozprawy głównej za najistotniejszą fazę postępowania, bez przeprowadzenia której niemożliwe było w ogóle wydanie wyroku przez sąd pierwszej instancji, obecnie rozprawa główna jest co do istoty niezbędnym forum jedynie do wydania przez sąd pierwszej instancji wyroku uniewinniającego³¹. Jednocześnie wprowadzane systematycznie coraz poważniejsze odstępstwa od zasady bezpośredniości w procedurze normującej tryb procedowania na rozprawie głównej, wraz z towarzyszącymi im innymi modyfikacjami ustawowymi, w coraz większym zakresie niwelują różnice pomiędzy nią a tzw. posiedzeniem wyrokovym³².

---

²⁹ Por. D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 15; J. Skorupka, *Znaczenie porozumień procesowych dla modelu postępowania przygotowawczego* [w:] *Ocena funkcjonowania porozumień procesowych w praktyce wymiaru sprawiedliwości*, red. C. Kulesza, Warszawa 2009, s. 25–26; J. Duży, *Porozumienia procesowe określone w art. 335 i 387 k.p.k. a przyszłość wymiaru sprawiedliwości*, PS 2011/10, s. 86–93.

³⁰ Zob. m.in. C.P. Kłak, *Problematyka dowodowa posiedzenia nakazowego w polskim procesie karnym*, Pal. 2006/7–8, s. 57–58.

³¹ M.in. w wyniku wniosku złożonego przez oskarżonego w trybie art. 338a k.p.k. możliwe jest wydanie wyroku skazującego na posiedzeniu także co do zbrodni zagrożonej karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności (art. 338a w zw. z art. 339 § 3a k.p.k.).

³² „Posiedzenie wyrokowe” – termin, którym posługuje się H. Paluszkiwicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie...*, s. 157 i n.; por. także D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 12; A. Świątłowski, *Dowody w postępowaniach szczególnych i konsensualnych – zarys problematyki*, ZNUR 2019/24, s. 202.

2.1. Rozprawa

Jak już wyjaśniono, oprócz posiedzeń i rozprawy głównej ustawodawca w ramach procedury karnej przewiduje jeszcze możliwość rozpoznawania spraw poprzez wydanie wyroku na rozprawie. Dotyczy to postępowań o wydanie wyroku łącznego (rozdział 60) oraz o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (rozdział 58 – art. 554 § 2 i 3 k.p.k.). Przepisy regulujące te instytucje przesądzają o tym, że przewidziana do procedowania w tym przypadku rozprawa nie jest tożsama z rozprawą główną, przeznaczoną wyłącznie do rozpoznawania przez sąd pierwszej instancji spraw odnośnie do podstawowego przedmiotu procesu, tj. odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucone mu przez oskarżyciela przestępstwo.

Wydanie wyroku łącznego (zarówno z urzędu, jak i na wniosek) jest możliwe wyłącznie na rozprawie. Nie ma prawnej możliwości wydania go na posiedzeniu (art. 573 § 1 k.p.k.)³³. Przebieg i organizacja wskazanej rozprawy nie zostały wprost unormowane przez ustawodawcę, poza sprecyzowaniem nieobowiązkowego uczestnictwa w niej skazanego (o ile sąd nie postanowi inaczej) oraz gdy jest on pozbawiony wolności, odpowiednie wykorzystanie ma mieć reguła z art. 451 k.p.k. Zastrzega on jednak, że w kwestiach nieuregulowanych przepisami rozdziału 60, dotyczącego wydania wyroku łącznego, mają odpowiednie zastosowanie przepisy o postępowaniu zwyczajnym, przy czym dowody są przeprowadzane nie tylko przez sąd z urzędu, lecz mogą być także na wniosek stron (art. 574 k.p.k.).

Należy wspomnieć, że odpowiednie stosowanie przepisów sprowadza się do ich wykorzystania w brzmieniu dosłownym bądź też z ich zmianą, konieczną z uwagi na specyfikę danej instytucji, tym samym poprzez wykreowanie normy uwzględniającej jej istotę oraz dostosowaną do niej funkcję tegoż uregulowania. Jednocześnie jednak owo odpowiednie stosowanie przepisów zakłada również brak możliwości użycia niektórych z nich, wobec odmiennej roli danego rozwiązania lub też z uwagi na

---

³³ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego*, t. 2, *Komentarz aktualizowany*, LEX 2022, art. 573, nt 1.

jego bezprzedmiotowość w odniesieniu do materii, wobec której norma odsyłająca została przewidziana³⁴.

W analizowanym przypadku konieczne zatem będzie uwzględnienie różnic pomiędzy istotą obu postępowań. Jedno dotyczy bowiem odpowiedzialności karnej oskarżonego, przeciwko któremu oskarżyciel skierował akt oskarżenia, drugie zaś wszczynane jest z urzędu lub na wniosek skazanego lub prokuratora (art. 570 k.p.k.) i ma na celu wymierzenie mu kary łącznej za przestępstwa, za które został on skazany już prawomocnymi wyrokami w ramach innych postępowań. Wyrok łączny jest bowiem procesową formą orzekania kary łącznej.

W świetle powyższego odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących postępowania zwyczajnego w postępowaniu dotyczącym wyroku łącznego pozwoli na wykorzystanie w dosłownym brzmieniu np. przepisów dotyczących jawności rozprawy głównej (np. art. 355–357 k.p.k.) czy jej poszczególnych etapów. Stosownej modyfikacji będzie wymagało natomiast wykorzystanie np. przepisu art. 385 k.p.k., dotyczącego rozpoczęcia przewodu sądowego w zakresie, w jakim ma to stanowić zwięzłe przedstawienie podstaw oskarżenia przez oskarżyciela. Z kolei nie będą miały w tym postępowaniu zastosowania w ogóle przepisy dotyczące np. pokrzywdzonego (m.in. art. 384 § 2 i 3 k.p.k.)³⁵.

W świetle powyższego nie może zatem budzić wątpliwości, że jeśli skazany jest osobą wymienioną w art. 79 § 1 lub 2 k.p.k., to będzie to skutkowało koniecznością posiadania przez niego obrońcy, którego udział w rozprawie będzie miał charakter obligatoryjny (art. 79 § 3 k.p.k.)³⁶, zaś na przewodniczącym także w ramach postępowania o wydanie wyroku

³⁴ Zob. m.in. K. Dudka, *Realizacja zasady legalizmu w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko nauczycielom akademickim* [w:] *Zasada legalizmu w procesie karnym*, Lublin 2005, s. 27–28; J. Matras [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2020, art. 574, s. 1368; D. Kala, *Jawność postępowania o wydanie wyroku łącznego* [w:] *Rzetelny proces karny. Księga jubileuszowa Profesor Zofii Świdry*, red. J. Skorupka, Warszawa 2009, s. 655–658.

³⁵ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 574, nt 2.

³⁶ Wyrok SN z 9.08.2017 r., II KK 196/17, LEX nr 2335995.

łącznego ciąży obowiązek kierowania rozprawą w taki sposób, aby wyjaśnione zostały wszystkie istotne okoliczności sprawy (art. 366 § 1 k.p.k.)³⁷. Przy czym zgodnie z art. 410 k.p.k. podstawą wyroku łącznego może być jedynie całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy³⁸.

Jak wskazano, charakter nieobowiązkowej co do zasady obecności skazanego, w tym pozbawionego wolności, normuje art. 573 § 2 k.p.k. Nie jest natomiast jednolicie postrzegany w literaturze charakter obecności prokuratora na rozprawie w przedmiocie wydania wyroku łącznego³⁹.

Rozprawa w przedmiocie wydania wyroku łącznego składa się, analogicznie jak rozprawa główna, z tych samych czterech faz. Pierwszą fazą jest rozpoczęcie rozprawy, które inicjuje wywołanie sprawy, a następnie ustalenie przez przewodniczącego, czy wszyscy wezwani i zawiadomieni stawili się na rozprawę i czy nie ma przeszkód do jej prowadzenia. Kolejna faza to przewod sądowy, który wobec braku aktu oskarżenia rozpoczyna zwięzłe przytoczenie treści wniosku o wydanie wyroku łącznego lub w przypadku prowadzenia postępowania z urzędu poinformowanie przez przewodniczącego o przedmiocie rozpoznania, z odwołaniem się do zarządzenia wszczynającego postępowanie. Jeśli skazany uczestniczy w rozprawie, pierwszą czynnością po otwarciu przewodu sądowego powinno być jego przesłuchanie (po poinformowaniu go o prawie do składania wyjaśnień i prawie do odmowy ich składania, jak też odmowy udzielania odpowiedzi na pytania; odpowiednie zastosowanie ma wówczas art. 386 § 1 i 2 k.p.k.). Następnie prowadzone jest postępowanie dowodowe, w tym ewentualnie odnośnie do okoliczności dotyczących osoby skazanego wymienionych w art. 571 § 1 k.p.k., na zasadach przewidzianych dla rozprawy głównej, włącznie z zastosowaniem art. 405

---

³⁷ Zob. wyrok SN z 18.09.2013 r., V KK 191/13, LEX nr 1363455; S. Steinborn [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 425–673 Kodeksu postępowania karnego*, red. L.K. Paprzycki, LEX 2015, art. 574, nt 5.

³⁸ Wyrok SN z 29.06.2017 r., IV KK 207/17, LEX nr 2337350.

³⁹ Zob. m.in. H. Paluszkievicz [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2020, art. 574, s. 149; S. Steinborn [w:] J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do wybranych przepisów*, LEX 2016, art. 46, nt 5; A. Świątłowski, *Orzekanie kary łącznej* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, s. 1474.

§ 2 i 3 k.p.k., dotyczącego m.in. ujawnienia z mocy prawa dokumentów podlegających odczytaniu z chwilą zamknięcia przewodu sądowego. Trzeci etap rozprawy w postaci głosów końcowych składa się z przemów odbywanych w kolejności analogicznej jak na rozprawie głównej: jako pierwszy przemawia prokurator, po nim obrońca skazanego i skazany; podmiotom tym przysługuje prawo do repliki (art. 406 § 1 i 2 k.p.k.). Bezpośrednio po zakończeniu głosów końcowych sąd przystępuje do ostatniego etapu rozprawy, czyli wyrokowania. Wyrokowanie odbywa się także w sposób właściwy dla rozprawy głównej. Wyrok łączny (sporządzony na piśmie i podpisany) podlega publicznemu ogłoszeniu przez przewodniczącego. Najistotniejsze motywy orzeczenia są przez niego podawane, o ile stawiał się ktoś na ogłoszenie orzeczenia (art. 418 § 1 i 3 k.p.k.). Odpowiednie stosowanie do wyroku łącznego art. 418 § 1a k.p.k. oznacza możliwość pominięcia przez przewodniczącego w czasie jego ogłaszania odczytywania zapisów odnoszących się do wyroków wymienionych w części wstępnej orzeczenia. Z kolei w przypadku obszerności wyroku łącznego w sytuacji opisanej w art. 418 § 1b k.p.k. przewodniczący może ograniczyć jego ogłoszenie do zwięzłego przedstawienia rozstrzygnięcia sądu oraz powołanych tam przepisów⁴⁰.

Kwestią problematyczną w doktrynie jest prawo do skorzystania przez skazanego w toku rozprawy o wydanie wyroku łącznego z tzw. instytucji dobrowolnego poddania się karze, o jakiej mowa w art. 387 k.p.k. Na aprobatę zasługuje stanowisko dopuszczające możliwość odpowiedniego stosowania w tym przypadku powołanego przepisu. Trafna jest argumentacja akcentująca zbieżność pomiędzy przedmiotem porozumienia stron w ramach omawianego trybu konsensualnego z rozstrzygnięciem będącym istotą skazującego wyroku łącznego, którym w jednym i drugim przypadku jest wymiar kary⁴¹. Tym samym skazany, wobec którego wymierzone zostały kary za zbiegające się przestępstwa zagrożone karą nie wyższą niż 15 lat pozbawienia wolności, do chwili zakończenia jego pierwszego przesłuchania na rozprawie może złożyć wniosek o wymie-

⁴⁰ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 574, nt 6–8, 11–14.

⁴¹ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 574, nt 9.

zenie mu określonej kary łącznej. Przesłankami warunkującymi możliwość uwzględnienia tego wniosku przez sąd będzie w tym przypadku brak sprzeciwu (zgoda)⁴² prokuratora oraz uznanie przez sąd, że cele postępowania zostaną zrealizowane także wówczas, kiedy rozprawa nie zostanie przeprowadzona w całości⁴³.

Przeprowadzenie rozprawy ustawodawca przewidział również w przypadku wspomnianych spraw o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie (art. 554 § 2 k.p.k.). Stronami tego postępowania uprawnionymi jednocześnie do wzięcia udziału w rozprawie są: wnioskodawca, prokurator⁴⁴ oraz Skarb Państwa (art. 554 § 2a i 2b i 3 k.p.k.). Postępowanie jest wolne od kosztów (art. 554 § 4 k.p.k.). Wobec wnioskodawcy odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy art. 78–81 k.p.k., dotyczące przesłanek wymagających jego obligatoryjnej reprezentacji przez pełnomocnika (art. 556 § 3 k.p.k.).

W tym przypadku także brak jest szczególnego uregulowania odnośnie do przebiegu rozprawy. Jednak ustawodawca zastrzega, że mają tu zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania karnego, ponieważ jedynie w kwestiach nieuregulowanych stosuje się przepisy Kodeksu postępowania cywilnego⁴⁵ (art. 558 k.p.k.).

---

⁴² Przepis art. 387 § 2 k.p.k. zmieniony przez art. 9 pkt 18 ustawy z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600), w brzmieniu od 1.10.2023 r.

⁴³ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 574, nt 9; zob. także A. Światłowski, *Orzekanie kary...*, s. 1476. Odmienne J. Matras [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, 2020, art. 574, s. 1373; S. Steinborn [w:] *Komentarz aktualizowany do art. 425–673...*, art. 574, nt 4, którzy wykluczają możliwość zastosowania wskazanej instytucji w postępowaniu dotyczącym wyroku łącznego; por. wyrok SN z 1.12.2004 r., IV KK 278/04, LEX nr 141356, dot. wniosku z art. 335 k.p.k.

⁴⁴ Przewidziany w art. 46 k.p.k. obowiązek stawiennictwa prokuratora nie dotyczy rozprawy w sprawach o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub pozbawienie wolności – tak m.in. S. Steinborn [w:] J. Grajewski, P. Rogoziński, S. Steinborn, *Kodeks postępowania karnego...*, art. 46, nt 5.

⁴⁵ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.).

Tym samym rozprawa w wymienionych sprawach będzie się składała z tych samych czterech etapów, ponieważ w drodze analogii i przy uwzględnieniu specyfiki przedmiotu postępowania oraz jego uczestników będą miały zastosowanie dotyczące jej przepisy w zakresie każdej z faz. Wszczęcie przewodu sądowego będzie stanowić w tym przypadku zwężenie przytoczenia treści wniosku (art. 385 § 1 k.p.k. *per analogiam*)⁴⁶.

Kolejną czynnością powinno być przesłuchanie wnioskodawcy (o ile uczestniczy w rozprawie). Z uwagi na fakt, że przedmiotem postępowania jest roszczenie o charakterze cywilnoprawnym, wnioskodawca jest przesłuchiwany jako strona (art. 212, ew. art. 299, art. 302–304 k.p.c. w zw. z art. 558 k.p.k.)⁴⁷.

Postępowanie dowodowe odbywa się według reguł dotyczących rozprawy głównej (m.in. zastosowanie będą miały: art. 167, art. 171 § 1 i 2, art. 370, 391, 393 k.p.k.) W zakresie ciężaru dowodu należy mieć na uwadze uregulowanie art. 6 Kodeksu cywilnego⁴⁸, obciążające w tym zakresie wnioskodawcę. Niemniej charakter tego postępowania wymaga również stosowania art. 2 § 2 k.p.k. oraz ciążących z tego powodu powinności na przewodniczącym/sądzie (art. 366 § 1 k.p.k.), który z urzędu powinien włączyć się do przeprowadzania dowodów przez strony, jeśli jest to niezbędne do ustalenia szkody lub jej rozmiaru, tym samym wysokości odszkodowania lub zadośćuczynienia⁴⁹.

W zakresie głosów końcowych stosowany przez analogię art. 406 § 1 k.p.k. wskazuje, że jako pierwszy przemawia wnioskodawca i jego pełnomocnik, ponieważ to ich stanowiska określają przedmiot postępowania. Jako kolejny występuje prokurator, zaś ostatni przemawia podmiot występujący w imieniu Skarbu Państwa. Uczestnicy mają rów-

---

⁴⁶ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 554, nt 27.

⁴⁷ J. Matras [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, 2020, art. 574, s. 1318–1319.

⁴⁸ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.).

⁴⁹ Zob. K. Dudka, B. Dobosiewicz, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie w praktyce orzeczniczej sądów powszechnych*, Warszawa 2012, s. 13–14; D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 554, nt 28.

niez prawo do repliki przewidzianej w art. 406 § 2 k.p.k.⁵⁰ Ostatni etap rozprawy w postaci wyrokowania nie odbiega od przewidzianego dla rozprawy głównej.

W przypadku niestawiennictwa wnioskodawcy i jego pełnomocnika na rozprawę zastosowanie będą miały art. 117 § 3a oraz odpowiednio art. 378a k.p.k.⁵¹ Jeżeli wnioskodawca jest pozbawiony wolności, może złożyć wniosek o doprowadzenie na rozprawę (zastosowanie przez analogię art. 353 § 3 i 5 k.p.k.)⁵².

Powyższe ustalenia potwierdzają akcesoryjny charakter procedury regulującej przebieg i porządek rozpraw w wymienionych sprawach o wydanie wyroku łącznego oraz o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub pozbawienie wolności w stosunku do rozprawy głównej.

2.2. Posiedzenie a rozprawa główna

Jak trafnie akcentuje Hanna Paluszkiewicz⁵³, w nauce przedmiotu wyrażono odmienne zapatrywania odnośnie do tego, czy rozprawa to uniwersalny, rozbudowany typ posiedzenia o bardziej złożonym, sprecyzowanym przez ustawodawcę przebiegu⁵⁴, czy też posiedzenie to zredukowana forma rozprawy⁵⁵. Niezależnie od tego, że ta sama Autorka słusznie zwraca uwagę na brak praktycznego przełożenia tej kwestii, należy wyjaśnić, że pierwszy z poglądów wyrażony został przez Stefana

---

⁵⁰ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 554, nt 29.

⁵¹ D. Świecki [w:] B. Augustyniak, K. Eichstaedt, M. Kurowski, D. Świecki, *Kodeks postępowania karnego...*, t. 2, 2022, art. 554, nt 24.

⁵² W. Jasiński, *Odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie* [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, s. 1430.

⁵³ H. Paluszkiewicz, *Pierwszoinstancyjne wyrokowanie...*, s. 157.

⁵⁴ Tak S. Kalinowski, *Rozprawa główna w polskim procesie karnym*, Warszawa 1975, s. 15; S. Kalinowski, *Polski proces...*, s. 439.

⁵⁵ A. Bojańczyk, T. Razowski, *Glosa do wyroku SA we Wrocławiu z 6 kwietnia 2005 r., sygn. akt II AKa 32/05*, CPKINP 2006/22, s. 224–225, kwestionujący wspomniane stanowisko Stefana Kalinowskiego, powołujący się na M. Cieślaka.

Kalinowskiego (m.in. w czasie obowiązywania Kodeksu postępowania karnego z 1969 r.), a opierał się na założeniu, że rozprawa jest złożonym typem posiedzenia (zawierającym w sobie inne typy posiedzeń), ponieważ mogą na niej zapadać prawie wszystkie orzeczenia przewidziane dla tych ostatnich. Jednocześnie Autor ten posiedzenia, w których poza prokuratorem dopuszczono także możliwość udziału innych stron⁵⁶, nazywał quasi rozprawami lub minirozprawami⁵⁷. Odmienne od powyższej tezę, forsującą pogląd, że posiedzenie to zredukowana forma rozprawy, już w odniesieniu do obecnie obowiązującego Kodeksu postępowania karnego z 1997 r., przedstawili Antoni Bojańczyk i Tomasz Razowski. Ich zdaniem posiedzenie to uproszczona forma rozprawy, ponieważ rozstrzyga się tu kwestie uboczne, a jeśli orzeka się co do głównego przedmiotu procesu karnego, to wówczas, gdy prowadzenie postępowania dowodowego jest zbędne. Co jednak znamienne, wskazani Autorzy równocześnie dostrzegają, że w przeciwieństwie do posiedzenia, które funkcjonuje także w postępowaniu przygotowawczym, rozprawa została przewidziana przez ustawodawcę wyłącznie w postępowaniu jurysdykcyjnym, stanowiąc podstawową fazę postępowania, której kluczową część stanowi postępowanie dowodowe⁵⁸.

Dariusz Świecki, odwołując się do znaczenia językowego wyrażenia „posiedzenie” (zgromadzenie osób do omówienia jakichś spraw) zauważa, że ma ono obszerniejszy zakres niż rozprawa. Ta ostatnia (definiowana obecnie jako debata, dyskusja, rozstrzygnięcie sporu) została powołana dla potrzeb języka prawniczego jako termin określający instytucję procesową, tym samym posiadający swoiste znaczenie. Taki też formalnie podrzędny charakter rozprawy głównej w stosunku do posiedzenia nadał mu ustawodawca, uznając tę instytucję w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r., jako jeden z typów posiedzeń, tj. posiedzenie jawne⁵⁹.

---

⁵⁶ Art. 88 k.p.k. z 1969 r.

⁵⁷ S. Kalinowski, *Rozprawa główna...*, s. 15–16; tak też D. Świecki, *Rola i znaczenie...*, s. 8.

⁵⁸ A. Bojańczyk, T. Razowski, *Glosa do wyroku SA...*, s. 222–224.

⁵⁹ Zob. D. Świecki, *Przeprowadzanie dowodów...*, s. 279–280.

Rozróżnienie trybu procedowania przez sąd na odmiennych forach orzekania, tj. posiedzeniach i rozprawie głównej, funkcjonujące w obecnym Kodeksie postępowania karnego z 1997 r., jak też jego poprzedniku z 1969 r., stanowi co do zasady kontynuację rozwiązań przyjętych w Kodeksie postępowania karnego z 1928 r. Wprowadzona do tego kodeksu nazwa „rozprawa główna” oznaczała forum orzekania o przedmiocie procesu przez sąd pierwszej instancji. W ustawie tej, jak już nadmieniono, rozprawa główna była rzeczywiście utożsamiana przez ustawodawcę z „posiedzeniem jawnym”. Wynikało to z art. 47 § 1 k.p.k. z 1928 r., zgodnie z którym postanowienia mogły zapadać albo na rozprawie po wysłuchaniu obecnych stron, albo na posiedzeniu niejawnym. Wyrok uznawany za „zasadnicze i nader doniosłe postanowienie”⁶⁰ mógł jednak zapadnąć tylko na rozprawie (art. 46 k.p.k. z 1928 r.).

Podobne rozróżnienie forów orzekania przez sąd (na rozprawę i posiedzenia niejawne) zawierały przepisy art. 237 § 1 i art. 229 k.p.k. z 1928 r., odnoszące się do potrzeby sporządzenia z ich przebiegu protokołu oraz jego wymogów.

Zapadłe na rozprawie orzeczenie sąd oznajmiał przez ogłoszenie ustne, a postanowienie wydane poza rozprawą wyłącznie przez doręczenie stronom jego odpisu⁶¹. Miało to swoje uzasadnienie w tym, że posiedzenia miały wówczas charakter niejawny zarówno wewnątrz (dla stron), jak i zewnątrz (dla publiczności). Wyłączenie udziału stron w posiedzeniach nie dotyczyło prokuratora, który zgodnie z art. 47 § 3 k.p.k. z 1928 r. przed wydaniem postanowienia przedstawiał ustnie lub na piśmie wniosek postulat odnośnie do jego przedmiotu⁶². Autorzy

---

⁶⁰ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego i przepisów wprowadzających tenże kodeks z dodatkowymi ustawami, rozporządzeniami i umowami międzynarodowymi w przedmiocie wydania przestępców przy szczegółowym uwzględnieniu przepisów kodeksu karnego i ustawy karnej skarbowej*, Kraków 1933, s. 93.

⁶¹ Art. 50 k.p.k. z 1928 r.: „Sąd oznajmia swoje orzeczenia, zapadłe na rozprawie, przez ogłoszenie ustne, a zapadłe poza rozprawą – przez doręczenie odpisu”. W znowelizowanym brzmieniu na mocy ustawy z 21.01.1932 r. zmieniającej niektóre przepisy postępowania karnego (Dz.U. Nr 10, poz. 60), przepis ten stanowił, że orzeczenia wydane poza rozprawą sąd „oznajmiał” przez ogłoszenie lub doręczenie odpisu.

⁶² Wyjątkiem były postanowienia sędziego śledczego i sądu grodzkiego, które zapadały bez wysłuchania prokuratora, chyba że wniosek swój złożył lub kodeks stanowił

Kodeksu postępowania karnego z 1928 r. dostrzegali, że rozwiązanie to stoi w opozycji do zasady równouprawnienia stron, dlatego też, pomimo że uprzywilejowanie oskarżyciela publicznego w omawianym zakresie uzasadniali pełnieniem przez niego funkcji „stróża prawa”, nie wykluczali możliwości dopuszczenia przez sąd także innej strony do złożenia ustnego stanowiska na posiedzeniu, w szczególności gdyby jego przedmiotem miało być postanowienie kończące postępowanie. Jednocześnie jednak przyjęcie takiej reguły w odniesieniu do wszystkich posiedzeń uznawali nie tylko za zbędne, lecz także za mogące wydatnie przedłużyć postępowanie lub utrudnić działalność sądów. Jak argumentowali, na posiedzeniach takich wydawane były przecież wyłącznie postanowienia dotyczące kwestii incydentalnych o drugorzędnym znaczeniu, które nawet w razie niekorzystnego dla strony rozstrzygnięcia podlegały zaskarżeniu przez nią, czy to przez złożenie zażalenia na postanowienie, czy zaskarżenia łącznie z wyrokiem. Strona miała przy tym prawo ponownienia na rozprawie wniosku oddalonego na posiedzeniu niejawnym, przeprowadzonym bez jej udziału (np. art. 302 k.p.k. z 1928 r.)⁶³.

Odrębny tryb procedowania⁶⁴ był przewidziany dla znanego już Kodeksowi postępowania karnego z 1928 r. postępowania nakazowego. Jego przedmiotem mogła być sprawa należąca do właściwości sądu grodzkiego o przestępstwo zagrożone jedynie aresztem lub grzywną⁶⁵. W postępowaniu tym sędzia, stwierdziwszy, że dowody oskarżenia są wystarczające i nie budzą wątpliwości, wydawał wobec oskarżonego nakaz karny niebędący wyrokiem, w którym miał prawo orzec wyłącznie karę grzywny lub aresztu do 14 dni, mógł także warunkowo zawiesić wykonanie kary. Co znamienne, przed wydaniem nakazu sędzia mógł przesłuchać oskarżonego, w pozostałym zakresie opierał się na dowodach zgromadzonych w aktach sprawy. Nakaz karny, wobec którego

---

inaczej (art. 2 i 267 k.p.k. z 1928 r. – postanowienie co do wszczęcia śledztwa na wniosek uprawnionego oskarżyciela).

⁶³ A. Mogilnicki, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 116.

⁶⁴ Zdaniem R. Kmiecika wydanie nakazu karnego przez sędziego odbywało się „poza rozprawą i poza posiedzeniem” – R. Kmiecik, *Posiedzenie sądu...*, s. 10.

⁶⁵ Rozdział VIII rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 19.03.1928 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33, poz. 314 ze zm.) normował postępowanie nakazowe (art. 31–40).